

pa z amaterji. Kraljevska vlada želi dati naši državi takšno prosvetno in kulturno stopnjo, ki bo pospeševala njeno duhovno in gmotno blagostanje. Zato bo skušala dati celokupni naši mladini ne glede na stanovske in družabne razrede takšno šolsko izobrazbo, tako da bo lahko s svojim delom po svoji prirodni sposobnosti in naklonjenosti pospeševala nacionalno življenje vsestransko. V tem oziru želi kraljevska vlada izvesti vse svoje delo na čisto demokratičnih načelih.

OSNOVNO ŠOLSTVO

Glede našega osnovnega šolstva moram žal, pribiti, da mreža narodnih šol v naši državi še ni zadosti zgrajena. Ena narodna šola pride povprečno na 29,37 km². Ugodnejše je razmerje v dravski ban. (18,82), savski (21,43), moravski (25,78) in dunavski (28,35), slabše pa v vardarski banovini (33,08), primorski (32,76), zetski (40,49), drinski (41,02) in vrbaski (43,73). Še slabše je razmerje, če upoštevamo razmerje posameznih pokrajin. V mnogih srezih ni več ko 4 šole (kladanski v drinski in kakanički v vardarski banovini). Iz teh podatkov vidimo, da je mreža osnovnih šol v dobrem delu države še vedno zelo redka. Ker pa morajo po zakonu o narodnih šolah graditi in vzdrževati nova šolska poslopja in šole občine je malo verjetno, da bomo v kratkem zgradili vsaj približno normalno mrežo. Občine zaradi gospodarske stiske nikakor ne morejo graditi novih šol in ne morejo dati obstoječim šolam niti potrebnih sredstev za normalno delovanje. Redki so primeri, da občina izpolni svoj pravi šolski proračun. Pogosti pa so primeri, ko šola ne dobi niti 10% v šolskem proračunu predvidenih kreditov, zato so mnoge šole brez učil, knjig in celo brez služabniške postrežbe. Iz teh vzrokov je ogroženo pravilno funkcioniranje osnovnih šol in njihov obstoj. Edina pot, da se to odpravi, bi bila prenos dolžnosti in vzdrževanja osnovnih šol na ban, upravo, tako da se iz občinskih proračunov izbršejo šolski proračuni, banse uprave bi pa v svojih proračunih določile potrebne kredite za vzdrževanje osnovnih šol, s tem, da bi povečale odstotek banovinske doklade. Tako bi se doseglo, da dobi vsaka šola potrebne kredite za vzdrževanje, in če bi se dohodki posameznih banov in ne mogli doseči v predvidenih zneskih, bi se primanjkljaj vendarle lahko razdelil na vse šole enako, in se ne bi zgodilo, da šole v siromašnih občinah ostanejo brez vseh sredstev. Ta ukrep nikakor ne bi pomenil nove obremenitve prebivalstva, ker bi se s povečanjem banovinske doklade sorazmerno znižala občinska doklada, še več, racionalna razdelitev kreditov iz banovinskih proračunov bi imela za posledico, da bi prispevek prebivalstva za narodne šole mogel biti znatno manjši kakor danes.

VPRAŠANJE ENOTNIH UČBENIKOV

Vprašanje enotnih šolskih učbenikov v osnovnih šolah vse kraljevine se je že načelo in razpisani natečaj je sodeč po številu došlih rokopisov obrodil dobre rezultate. Razume se, da tudi ta akcija, ki je potekla iz najboljše stremeljenja, da se po eni strani šolarjem da čim boljše in cenejše knjige, po drugi strani pa poenoti pouk v vsej državi, ni ostala brez ugovorov in protestov. Prepričan sem, da s svojo izjavo pred kratkim v dnevnih listih ovrgel vse neupravičene pomisleke.

OSEMLETNA ŠOLSKA OBVEZNOST

V notranji organizaciji osnovne šole je še zmerom odprto vprašanje obveznega osemletnega šolanja, oziroma vprašanje višje narodne šole. Zakon o narodnih šolah iz leta 1929 je v tem pogledu prinesel pozitivne določbe in zahteva za vse moške in ženske šolarje obvezno šolanje do 14. leta vendar se je tej zakonski zahtevi ustreglo samo v tistih

krajih, kjer je že pred tem zakonom obstojala višja narodna šola.

V začetku tega šolskega leta je bilo v vsej državi 112.000 šolarjev v višjih narodnih šolah, od tega števila pride 56.250 samo na dravsko banovino, 62.100 na dunavsko, primorsko in savsko banovino, to je na tiste kraje, kjer je bilo osnovno šolanje že pred letom 1929. Podaljšano na osem ali šest let, med tem ko izkazujejo ostale banovine minimalno število 3780 šolarjev, v vrbaski in vardarski banovini pa sploh ni višjih narodnih šol. Vse stremeljenje, da se osnovno šolanje podaljša vsaj na šest let, je ostalo brez uspeha. Krajevni šolski odbori ne predlagajo otvoritve višjih razredov narodnih šol, nego zahtevajo celo, da se že odprti oddelki zapro. Ni treba dosti dokazovati, da štiriletno osnovno šolanje danes ne ustreza več ker otrok po končanem četrtem razredu osnovne šole ne dobi takoj zasluzka. V mestih so otroci siromašnih roditeljev, ki nimajo možnosti za nadaljevanje šolanja v gimnaziji ali meščanski šoli, pa tudi tisti otroci, ki jih pri sprejemnem izpitu v srednjo šolo odklonijo, prepuščeni ulici do 14. leta, ko lahko stopijo kot vajenci v obrt. Da se to zlo vsaj nekoliko popravi, se je moralo takšnim otrokom dovoliti, da se ponovno vpišejo v 4. razred osnovne šole. Zato ni moči iti preko tega vprašanja, pa čeprav bi se za otvoritev višjih razredov osnovnih šol, vsiljevali novi izdatki i državi i občinam, bo treba njihovo otvoritev vendarle forsirati, vsaj v mestih, in sicer od začetka prihodnjega šolskega leta, ko bodo zbrani potrebni podatki za posamezne kraje in izdan učni načrt in program za to vrsto šol.

SOLSKO NADZORSTVO

V notranjo organizacijo osnovnega potka spada tudi pereče, a doslej še neurejeno vprašanje šolskega nadzorstva. Ta služba zahteva po svojem značaju izbran kader posebno strokovno izobraženih prosvetnih delavcev. Zato je prosvetno ministrstvo, ko se je lotilo postopne ureditve tega vprašanja, izdalo pravilnik o nadzornem izpitu, obenem pa namerava v višjih pedagoških šolah v Beogradu in Zagrebu izvršiti takšno reorganizacijo, da se bodo za izobrazbo bodočih šolskih nadzornikov odprli posebni oddelki.

REVIZIJA DISCIPLINSKEGA POSTOPKA

Pripomniti imam še, da se mi v interesu osnovne šole in njenih učiteljev zdi zelo potrebna izprememba določb o disciplinskem razsojanju učiteljev narodnih šol. To je edina kategorija državnih uradnikov, ki se za disciplinske prestopke sodi brez formalnega sodišča zgolj z odlokom sres, načelnika. Tako imenovani disciplinski odbor ima samo značaj posvetovalne korporacije, njegova sodba pa ni obvezna za pravosodno ministrstvo. Hotel bi, da se disciplinsko razsojanje učiteljev vrši z neznatnimi izpremembami po istih načelih kakor nasproti uradništvu splošne državne uprave v dveh instancah: pred banovinskim disciplinskim sodiščem in pred vrhovnim disciplinskim sodiščem pri prosvetnem ministrstvu. V tem pogledu je predložen izpremenjalni predlog za letošnji finančni zakon. Stanje učiteljstva.

NAMESTITIVE

Konec šolskega leta 1934-35 ni bila brez učitelja nobena osnovna šola, noben oddelk. Novo šolsko leto 1935-36 je prineslo 91 novih šol, ker so se pa razen tega odprli novi oddelki v že obstoječih šolah, je nastala potreba po novih učiteljih za 600 oddelkov. Razen tega je ostalo mnogo oddelkov brez učiteljev, ker so morali mnogi po zakonskih določbah iz službe tisti učitelji, ki v predpisanem roku niso napravili praktičnega izpita. Več oddelkov se je izpraznilo z odhodom učiteljev v kadroviški rok z ostavko, upokojitvijo in smrtjo učiteljev. Tako izpraznjenih oddelkov je 516, kar zahteva skupaj z gori navedenimi 600 od-

in priznanja in to baš na onih mestih, kjer bi bilo priznanje dela in sposobnosti dolžnost. V položaju upraviteljice mestnega zavetišča je bila reducirana od prosvetne oblasti in slednjič je udarcu za udarcem sledil zadnji, tudi to mesto se je oddalo drugam. Lojzka je končno stopila v pokoj, v ozadje. Kdo bi še imel pogum in veselje do dela? Ona pa je imela! Vodila je počitniške kolonije na morje in sodelovala povsod, kjer se je reklo pomagati revežem, zlasti revnim materam in mladini. Z vso svojo veliko močjo in ljubeznijo se je oklepala zlasti karitativnega dela v Slov. ženskem društvu. »Eh le dajmo! — Dajmo šel! — Tako je navadno zaključila vsako debato na številne prošnje, ki prihajajo na društvo. In kadar je prosila podpore revna dijakinja ali dijak, je zapечатila prošnjo s temperamentnim vzklikom in s toplo prošnjo: »Mladini dajmo, mladino moramo podpreti! — Kako ji je veselo zablestelo oko, ko si je bila končno vedno svesta uspehov takih prošenj! — To je bila ga. Lojzka Kožuhova!

Proste ure je najraje preživljala v tovariški družbi. Tu je bila vedno vedra in vesela in v teh, za nas vse tako težkih časih, najbolj pogumna. Najlepše so bile ure v njeni družbi. Saj je bila naša Lojzka vseskozi ljuba, iskrena tovarišica. Zato nam je misel, da je ni več med nami, tako zelo težka. Radi smo jo imeli! Menda je zato odšla tako nepričakovano, nenadoma iz družbe, od dela in pesmi! Da je ne bi motili, povzročali ji težkega slovesa od vseh, ki jih je oklepala v svoje srce!

Lojzka, tovariška družba se bo še zbirala in Ti boš z njo. Živ in lep ostane tvoj spomin med nami!

J. L-va.

Znana solidna trdka

A. ŽLENDER

Ljubljana, Mestni trg 22

naznanja cenjenim damam in gospodom, da je dospela ogromna količina krasnega volnena blaga za damske plašče, kostume in obleke. Za gospode pa najfinejši kamgarn, blago za površnike in športne obleke

Brezobvezen ogled!

Najsolidnejši nakup!

delki 1116 novih imenovanj. Da se izpopolni tako nastale vrzeli, je bilo treba imenovati nove moči. Predvsem so se vrnili v službo tisti učitelji, ki so poprej morali iti zaradi tega, ker niso napravili praktičnega izpita, in so ga šele naknadno položili. Obenem so bili postavljeni tisti kandidati, ki so službo prekinili zaradi odslužitve vojaškega roka, ali so pa takoj po končanem učiteljskem odšli na vojaško dolžnost. Skupaj smo imenovali 766 oseb, to je toliko, kolikor je bilo praznih proračunskih mest, neizpolnjenih pa je ostalo 350 praz-

nih oddelkov, za katere po sedanjem proračunu ni kredita. Tako so prišli v službo vsi moški kandidati, izvemši 126, ki so absolvirali učiteljske jurnija 1935. Ni bilo pa moči ustreči prošnjam absolviranih učiteljskih pripravnic iz prejšnjih let. Njih število znaša 1450. V proračunskem predlogu za 1936-37 se zahteva kredit za 500 novih imenovanj da bo ta kredit nezadosten, se pa vidi že po tem, da bo treba takoj, ko bo proračun odobren, izpolniti 350 praznih oddelkov.

(Dalje prih.)

Trboveljski slavček

Petletnica plodnega dela na kulturnem in socialnem polju. Aprila stopi pred svetovni glasbeni forum.

Naš tovariš Avgust Šuligoj, ki se bavi že vso dobo svojega službovanja z mladinsko glasbo, je pred 5. leti obnovil s pomočjo drugih tovarišev, ki so razumeli njegove cilje stalen mladinski pevski zbor, kateremu so že po prvih velikih uspehih glasbeni kritiki pripisali ime »Slavček«. Prvi nastop je bil prav za prav že l. 1928. v Trbovljah, je pa Šuligoj zaradi raznih ovir, prenehal z delovanjem do 1930. leta.

Do konca leta 1935. je zaznamoval »Slavček« 118 nastopov (koncertov in matinee) ne v številni sodelovanja na kulturnih in humanitarnih prireditvah. Izven Slovenije je nastopil 2 krat v Zagrebu, 2 krat v Beogradu, Zemunu, Karlovcu, Dugi Resi in v krajih ob Jadranskem morju za časa ferialnih kolonij. Na Češkem in Dunaju je koncertiral 19 krat (9 koncertov, 9 matinee in 1 Radio koncert). Znana so vsem poročila o tej uspehi turneji v inozemstvu; niso pa prinesli naši časopisi tedaj izjav glasbenikov na Češkem in Dunaju. Ako zabeležijo naši dnevniki vsak najmanjši uspeh Jugoslovancev v inozemstvu, je tedaj še večja naša dolžnost, da objavimo na tem mestu nekaj izvlečkov superlativnih glasbenih kritik o umetniški in pedagoški strani, ki so jih doživeli naši »Slavčki« pod artističnim in tehničnim vodstvom učiteljev — naših tovarišev.

Praga. »Lidove listi«. Dirigent Šuligoj je vodja, ki svoje male pevce izbornu razume, ki jih je po svoji tehnični pevski plati izražanja izšolal k umetniški popolnosti, kar je občudovanja vredno. Imenitno in s posebnim taktom za psihologijo otroške duše je z njim podan lep izbor jugosl. umetne zborovske tvorbe in karakterističnih in vernih harmonij jugosl. narodnih pesmi. Tudi pojejo iz srca in njihovo petje gre k srcu!

Praga. »Narodni osvobodenci«. Iz njihovega petja govori resnost, moč in odkritosrčnost. Zbor ima strogo in resno disciplino, katera je temelj visoke tehnične in posebno godbene stopnje pri otrocih te starosti, nekaj nenavadnega. Ta stroga tehnična popolnost ima pri tem veselo naivno spontanost otroškega čuvstva. Nad tehnično stopnjo zbora stoji moč in resnost doživljaja tega kar pojejo. To je umetniška dozorelost, katera človeka naravnost osupne. Iz programa in reprodukcije je bilo razvidno iz kakih solidnih umetniških

korenin raste zbor, katerega največja praznina je stroga pristna umetnost in brez iskanja zunanjih efektov doseže virtuozen uspeh.

Praga. »Venkov«. Trboveljski slavček, ki se je predstavil v Smetanovi dvorani zasluži zares posebno pozornost. Izborna disciplina celote in posameznih glasov, intonačna čistost in natančnost v nastavkih, to je rezultat študija. Izraža se naravna in nepotvorjena svežost, dalječ proč od mrzle naučenosti ali celo dresure.

Brno. »Moravske Noviny«. Ogromen uspeh, ki ga je imel Trbov. slav. po vsej svoji turneji po ČSR ni to samo izraz simpatij prijateljskemu narodu, temveč predvsem navdušenje za njihovo petje. Poleg popolnoma sigurne in čiste intonacije, katera premagava vse težkoče z igračo, je preprostost njihovega izražanja, kateremu je vsaka oskosrčna predelava in dinamična prenapetost tuja. Prihajajo k nam z njihovim izbornim vodjo Avgustom Šuligojem preprosto, skromno in zato gre njihovo petje od srca v srce, zato so si stekli ljubezen nas vseh.

Praga. »Prager Presse«. Trboveljski slavček je svetovno pomembni zbor. Odkritosrčno priznanje poslušalcev v Pragi gre v resnici na račun njihovega umetniškega izvajanja.

Dunaj. »Wienerzeitung«. Nad sigurnostjo izvajanja so bili poslušalci osupnjeni in mislimo, da ti mali umetniki sploh ne poznajo težkoče.

Vse številne kritike iz Dunaja, Prage, Brna in drugod so enodušno priznale »Slavčekom« sigurnost nastopa, absolutno čistost intonacije, jasno vokalizacijo, izvrstno dihalno tehniko, točnost v nastavkih, interesantno interpretacijo in dinamiko. Zbor so imenovali »Dovršena umetniška korporacija« višino stopnje pa »Umetniško zrelo... pesem, ki gre od srca v srce. Več kritikov iz Dunaja, Olomuca in drugod je izjavilo, da so boljše od »Sängerknaben« in drugih poznatih mladinskih zborov in da lahko dirigent Šuligoj mirne duše potuje z njimi po vsem svetu. O tej triumfalni turneji so prinesli recenzije tudi listi iz Berlina, Milana, Amerike in drugod. Iz vseh teh kritik, ki nam jih je dala uprava zbora »Trboveljski slavček« na vlogled, nam je jasno, zakaj je vabljen na mednarodni glasbeni kongres v Prago in zakaj prire-

Skrbi sodobne šole

Pridel je v mojo sobo kakor zločinec, ki ga preganjajo detektivi. Neobrit, razmršenih las in bled v obraz je padel na stol in vzkliznil:

»Prijatelj, pomagaj mi, ali pa je po meni!« Stečem po kozarec vode, mu ga izpraznim s silo v usta in vprašam:

»Za božjo voljo, tovariš, kaj se je zgodilo?«

Voda ga je nekoliko pomirila, pa je vzdihnil in dejal:

»Še nič! Ali zgodi se lahko tako, da sfrčim zaradi nesposobnosti, ali da mi vsaj ne dajo povišice zaradi slabe kvalifikacije in bo moja familija prikrajšana za 150 Din na mesec... Skratka: medtem ko bodo drugi napredovali, obstanem jaz v najboljšem primeru tam, kjer sem!«

Počasi se tudi mene loteva nervoznost, pa dem nestrpno:

»Veš kaj, tovariš, sedaj pa nehaj s skrivnostmi in govori tako kot pametni ljudje. Kaj se je zgodilo? Vse od kraja povej!«

Si obrise on pot s čela:

»Saj bom, saj bom. Le malo potrpi, da zberem misli... Tako... No, poslušaj: Saj veš, da smo pred tednom dni pokopali nekoga mladega tovariša. Bog mu daj večni mir in pokoj... ali lahko bi bil počakal s smrtjo do konca šolskega leta... No, pa so me ne poslali naj prevzamem njegov razred. Pa to, glej, kakor nalašč, to ni tak običajni razred, kjer naučiš otroke branja in pisanja ter računstva, temveč je to poizkusni razred! Pomisli! Poizkusni razred!«

»Kaj je to, poizkusni razred!« poizvedujem.

»Saj to je tisto!« se razburja prijatelj. »Ko bi jaz vedel, bi ne iskal pomoči pri te-

bil... Vidiš, nekdo si je vtepel v glavo, da je šola za staro šaro in da zahteva čas novo šolo, tako kot jo je on izumil. Toliko nas je gnjavil in prepričeval, da smo nazadnje rekli: Pa poizkusi! Izposlovali smo, da je dobil prvi razred. Dalj smo temu razredu ime »poizkusni razred«. Tam se je zaprl, zamašil ključavnico in vse špranje na vratih, da bi mu izuma ne ukradli, in skrivnostno delal. Nenadoma pa ti meni nič tebi nič umre in jaz naj nadaljujem njegovo delo! Ali razumeš sedaj?«

»Razumem!« prikimam. »Huda reč je to... Ali oprost, prijatelj, nekóliko si tudi sam kriv. Zakaj pa se nisi za stvar pobliže zanimal, ko je bil še živ? Zakaj nisi potrkal na njegova vrata in vprašal, kako on dela?«

Kakor da ga je osa pičila, skoči prijatelj s stola in zavpije:

»Saj sem, saj sem! Takrat sem bil pri njem, povedal, da me stvar zanima, prosil naj mi to novo šolo pokaže... pa se mi je vsakokrat zarezal v obraz: Ne boste me, to je moja last, Bog ve, kdo te je poslal in zakaj! Svoje ideje ne dam nobenemu, čež štiri leta vam pokažem uspehe — ali ideje vem ne dam. Ta je moja!... Tako me je napodilo!«

»Pa bi mu jo bil ukradel, skrivaj, tisto idejo. Priplazil bi se bil po prstih...«

»Tako?« Da bi me zaprl kot tatu? Ti ne veš, kako je kriminalistika napredovala v zadnjih letih. Zadnjič so nekje nekaj ukradli. Ti pride nekakšen detektiv s psom, povoha in kaj ugotovi: delali so z rokvicami, ker ni nikjer prstnih odtisov; poleg je bila tudi ženska, ker je pred kratkim nekdo prah pobrisal z mize, kar ni navada v uradih; moški je bil sveže obrbit, ker še diši po kolinski vodi; moški je bil iz boljše družbe, ker se ob petkih preprosti ljudje ne brijejo; ona je tudi dama iz boljše družbe, ker so povsod po tleh sveže pasje stopinje, preproste žene

† Lojzka Kožuhova

Nehalo je biti srce! Odjeknila je vest, ustavila se je naša misel pri njej, ki je bila vendar še večeraj med nami vsa sveža, zabavna, navidezno polna življenjskih sil. Težko je sprejeti poročilo smrti, še težje, če pride tako nepričakovano in najtežje, če izgubimo tako nenadoma človeka, ki je pomenil svojem tako neizmerno mnogo in ki je bil družbi ljub in drag, kakor nam je bila naša Lojzka. Bila je najlepši zglede najboljše matere in žene. Redko oko je ostalo suho, ko smo mislili na strtega soproga in oba sinova. Saj je malo rodbin, v katerih bi bile rodbinske vezi tako trdne in prisrčne, kakor so bile ravno v tej rodbini.

Ga. Lojzka Kožuhova, roj. Gorjak, je maturirala v Mariboru l. 1903. Službovala je v rojstnem kraju Cezanjevci pri Ljutomeru, na Ščavnici, v Čadramu, pri sv. Duhu, v Haložah, od tu pa je bila s soprogom ob prevratu premeščena v Maribor. Ze na svojih prvih službenih mestih je bila znana kot odlična učiteljica, vendar je marsikaj pretrpela zaradi svojega odločno narodnega mišljenja in delovanja. V Mariboru se ji je poverilo vodstvo L. dekl. narodne šole. Pri imenovanju k stalni zasedbi tega mesta pa je bila zastopljena. Zaposlila je za upokojitev, toda klonila ni. Kmalu na to prevzame vodstvo dnevnega zavetišča in z njim skrb za najrevnejšo mestno mladino. Toda za težko delo in za vso plemenitost, ki jo je v mladinskem skrbstvu in v vsem svojem humanitarnem delu tolikokrat pokazala in slednjič za vse narodno-kulturno delo, na katero je bila vsak čas brezpogojno pripravljena, je žela je zelo malo hvaležnosti